

Csomós István

Személyiség-lélektani alapismeretek

NSZFI
NEMZETI SZAKKÉPZÉSI
ÉS FELNŐTTKÉPZÉSI INTÉZET

A követelménymodul megnevezése:
Rendészeti alapfeladatok

A követelménymodul száma: 0725-06 A tartalomlelem azonosító száma és célcsoportja: SzT-003-50

SZEMÉLYISÉG-LÉLEKTANI ALAPISMERETEK ÉS EZEK ALKALMAZÁSA A RENDÉSZETI MUNKÁBAN

ESETFELVETÉS-MUNKAHELYZET

A rendőri intézkedések során a rendőröknek különböző emberi magatartásokat kell a konkrét helyzet felismerését követően a jogszerűség szempontjából helyesen megítélni. Az intézkedéseknél a rendőr és az állampolgárok közötti kapcsolat a közvetlen emberi kommunikáció folyamatában történik. A rendőri szolgálat során gyakran előfordulnak váratlan helyzetek, ezért kiemelkedő szerepe van a rendőr helyes és gyors helyzetfelismerésének, problémamegoldásának. A személyiség-lélektani alapismeretek az emberismeret fontos annak a megállapításához, hogy adott helyzetben miként reagál a másik személy. A jog-és szakszerű munkavégzéshez nélkülözhetetlen a rendőr reális önismerete, a személyiség-lélektan alapjainak az ismerete, és alkalmazása a konfliktusmegoldó készség az érzelmi stabilitás és kiegyensúlyozottság.

1. Ábra. Gépjármű ellenőrzés

SZAKMAI INFORMÁCIÓTARTALOM

A SZEMÉLYISÉG FOGALMA

A személyiség fogalom használatával a másik ember belső, lényeges tulajdonságait lehet különböző leírásokkal jellemezni.

A személyiség az egyén viszonylag állandó testi és lelki tulajdonságainak jellegzetesen szerveződött összessége. A személyiségben szoros egymástól el nem választható kapcsolatban vannak a testi és lelki működések, amelynek következtében a személyiség állandó mozgásban és változásban van. A testi és lelki tulajdonságok jellegzetes szerveződésével magyarázható, hogy – annak ellenére, hogy minden személyiség azonos anatómiai felépítéssel, élettani szabályozással rendelkezik – mindenki eltér egymástól, mindenki külön egyéniség.

"**A személyiséget** – az egyén személyes stílusát meghatározó és a környezettel való interakcióit befolyásoló egyedülálló és jellegzetes gondolkodási, érzelmi és viselkedési mintáit – alkotják."

A személyiség értelmezésekor a hétköznapi szóhasználatban gyakran használják a következő fogalmakat:

- **Az egyén** az emberi nem egy tagját, egyedi képviselőjét jelöli, vagyis rendelkezik azokkal az általános jellemzőkkel, amelyek minden emberre jellemzőek.
- **Az egyéniség** azokat az egyéni vonásokat tartalmazza, amelyek az egyik embert a másiktól megkülönbözteti. Minden embernek van egyénisége, és vannak olyanok, akiknél ez jobban megmutatkozik.
- **A jellem vagy karakter** olyan személyiségvonások együttese, amelyek viszonylag tartósak, állandóak, és amelyek az emberek cselekedeteiben, tetteiben, életstílusában is megmutatkoznak. A jellemes viselkedést általában, mint erkölcsi minősítést alkalmazzák.

1. A személyiség kialakulását és fejlődését meghatározó tényezők

A személyiség kialakulása, fejlődése két nagy hatásrendszer függvénye. Az elsőbe tartoznak az egyénnel veleszületett genetikai jellemzők az öröklés. A második hatásrendszert a környezeti tényezők alkotják. A genetikai és a környezeti hatások a születéstől kezdődően összefonódnak a személyiség alakulásában.

A személyiségjegyek, így az egész személyiség is állandóan változik az életkörülmények és a nevelés során. A változás a leggyorsabban a gyermekkorban figyelhető meg. Egyes életkori szakaszokban a személyiség újabb sajátosságai nyilvánulnak meg, vagy a meglévő sajátosságok lényeges fejlődést mutatnak, tehát a személyiség fejlődése nem egyenletes, bizonyos időszakokban gyorsabb, máskor lassúbb.

GENETIKAI HATÁSOK

Az anatómiai, élettani sajátosságok (testalkat, testmagasság, a haj, a bőr és a szem színe, a vércsoport).

A temperamentum jellemzői.

Az idegrendszer sajátosságai.

Adottságok (matematikai, zenei tehetség).

A születés előtti és a születés során szerzett károsodások, a betegségekre való hajlam.

KÖRNYEZETI HATÁSOK

A természeti, fizikai környezet körülményei.

A társadalmi környezet jellemzői.

A társas kapcsolatok (családi, baráti, munkahelyi).

Az egyén felnőttkori képességeire befolyással vannak a genetikai hatások, az örökölt adottságok és a gyermekkor és későbbi életszakaszok környezeti hatásai, fejlődési feltételei. Az örökletes adottságoknak jelentős szerepe van a személyiség fejlődésében, de egyetlen tulajdonság sem kizárólag öröklött, de olyan sincs, amely kizárólag környezeti eredetű lenne. Az örökletes tényezők még nem kész tulajdonságok, hanem adottságok, lehetőségek, amelyek a környezeti hatások függvényében fejlődnek.

Az öröklés és a környezeti hatások szorosan összefonódnak az egyén életében. Az olyan genetikai sajátosság esetében is, mint például a testmagasság, ha a környezeti feltételek nem megfelelőek, akkor kimutatható a korcsoport átlagától való elmaradás. Jelentős szerepe van az öröklésnek a temperamentum vonatkozásában, amelynek legfontosabb jellemzője az érzelmi kiegyensúlyozottság, az alkalmazkodó képesség, az idegrendszer érzékenysége és az ingerlékenység. A különböző sérülékenységre, betegségekre való hajlamot is befolyásolják a biológiai adottságok. Ez azt jelenti, hogy az egyéneknek különböző a biológiai fogékonysága bizonyos betegségekre és az érzékenysége a környezeti hatásokra. A stresszt okozó élethelyzetek eltérően hatnak az egyénekre. A temperamentum kisgyermekkorban megfigyelhető jellemzői meghatározzák, hogy a gyerek milyen módon fog reagálni a környezet ingereire és ez hatással van a környezet reakcióira is.

A következő fejezetben áttekintjük, hogy az ember életének során a személyiségének az alakulását, milyen módon befolyásolják a szűkebb és tágabb a környezet hatásai.

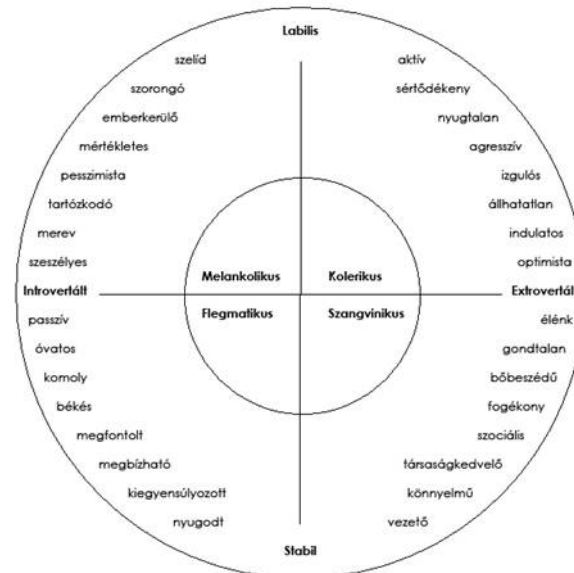
2. A szocializáció folyamata^{2 3}

A személyiség fejlődését befolyásoló környezeti tényezők a szocializáció folyamatában fejtik ki a hatásukat.

² Forrás: szerk. N. Kollár Katalin, Szabó Éva, Pszichológia pedagógusoknak, Osiris Kiadó, Budapest, 2004

³ Forrás: Ranschburg Jenő, Szeretet, erkölcs, autonómia, Okker Kiadó Zrt, Budapest, 1998

A szocializáció egy tanulási folyamat, amely a születéstől az ember életének a végéig tart. Ennek során az egyén elsajátítja a társadalom normáit, szokásait, a társadalmi együttélés szabályait. A tanulási folyamatban a legfontosabb közvetítő a család, ezután következik az iskola, a munkahely, a baráti közösségek.

2. Ábra. Az emberi fejlődés környezeti modellje⁴

A szocializáció elsődleges színtere az egyén életét közvetlenül befolyásoló környezet a család, ahol a biológiai gondoskodás mellett biztosítják az egyén számára a fejlődés feltételeit. A család normákat épít be az egyénbe és közvetít az egyén és a társadalom között, miközben mindkét szinten segíti a normák gyakorlását a viselkedésben. Meghatározott magatartási és szerepmintákat közvetít, és azok betartását ellenőrzi, értékeli.

A szocializáció másodlagos színterei a kortárskapcsolatok, intézmények. A gyermek a családból kikerülve fokozatosan bővülő módon alakítja kapcsolatait hozzá hasonló korú társaival, így már korán kitüntetett partner a „másik gyerek”, aki egyenrangú kommunikációs partner, és így össze tudja hasonlítani magát másokkal. A csoportnormák kialakításában már jelentőssé válik az óvoda szerepe. Az intézményes nevelési rendszernek ez a kezdete, ahol a gyermek már megismeri az alapvető normákat, a követelményekhez való alkalmazkodás szükségességét, és alakítja személyiségét.

⁴ Forrás: szerk. N. Kollár Katalin, Szabó Éva, Pszichológia pedagógusoknak, Osiris Kiadó, Budapest, 2004, 40. oldal alapján

Az iskola legfontosabb szerepe a szocializációban, hogy leképezze a felnőtt társadalom teljesítményközpontúságát. A gyermek először tapasztalja, hogy a közösségben elfoglalt helye, a vélemény, amelyet róla kialakítanak, a teljesítményeitől függ.

A kultúra az egyik generációról a másikra hagyományozódó anyagi és szellemi javak összessége, az életmódok sajátos mintázata, amely az állandó jelentésű szokások és magatartásminták összességéből áll. Az egyes kultúráknak sajátos elképzelései vannak a világról és arról, hogy mi a fontos és mi helyes, valamint arról, hogy milyen módon és hogyan lehet élni. *Ezeket az irányelveket az adott kultúra hiedelmei, értékei és normái fejezik ki.*

Hiedelmek

A hiedelmekre hatással vannak a hagyományok, a hétköznapi tapasztalatok valamint a tudomány eredményei. Számos dolog, ami az egyik kultúrában lehetetlen az egyik kultúrában az a másikban természetes (pl. a születéstől független társadalmi pozíció betöltése). A hiedelmektől függ, hogy egy kultúrában milyen társadalmi szerepeket tölthetnek be a férfiak és a nők. Az egyéni fejlődés szempontjából lényeges, hogy az adott kultúrának milyen vélekedései vannak a gyerekek társadalmi helyéről, milyen életkortól számítanak felnőttnek és milyen életkortól számítanak felnőttnek. A mai polgári, nyugati kultúrában a gyerekkor kiemelten védett életkori szakasz, de például még kétszáz évvel ezelőtt Európában is általános volt a gyerekmunka.

Értékek

Az értékek az adott kultúra közös véleménye arról, hogy mi tekinthető jónak vagy rossznak, helyesnek és helytelennek. A különböző kultúrák között jelentős eltérések vannak az értékek vonatkozásában, amely konfliktusforrás lehet, ha tagjaik találkoznak.

Normák

A normák olyan viselkedési elvárások, amelyek szabályozzák a társas együttműködést. A normák egyik része előírja, hogy milyen a helyes viselkedés (Tartsd be a közlekedési szabályokat!), a másik része tiltásokat fogalmaz meg (Ne lopj!). Vannak normák, amelyeket kisebb közösségek határoznak meg, másokat a teljes társadalom. A normák egy része íratlan szabály, egy csoport közös azonosságutadatából ered, más részük a törvényekben van megfogalmazva. Az egyes normák megszegését különböző mértékben szankcionálja társadalom. Az egyén normatanulását és normakövetését befolyásolja, hogy mennyire jelentős számára az adott közösség, milyen a környezet nevelő hatása és mennyire egyértelműek és erősek a szabályok.

A szocializáció folyamatában a társas magatartásformák elsajátítása egymásra épülő tanulási folyamatban történik. Az utánczás a modellkövetés és a belsővé tétel a fejlődés során követi egymást és a társadalmi értékek, normák belsővé tétele képezi a szociális tanulás legmagasabb szintjét.

2.1. A szociális tanulás folyamata (a társas magatartásformák elsajátítása)

1. Az utánczás

A legtöbb emberi viselkedés utánczó jellegű, a kisgyermek utánczással sajátítja el a beszédet, az eszközök használatát, a különböző viselkedésformákat (szülők, testvérek, tanárok, film és regényhősök). A korai gyermekkori utánczás nem tudatos, nem szándékos törekvéssel, hanem spontán módon jön létre, és a gyermekhez legközelebb álló személy választása alapján történhet.

2. Az azonosulás

(modellkövetés)

Alapja az utánczás, a modellhez fűződő érzelmi kötődés. Az azonosulás során az egyén kiválaszt egy neki megfelelő modellt, és megpróbál olyan lenni, mint a kiválasztott személy. A cél a modellül választott személyhez való viszony fenntartása. Az azonosulás részben tudatos tevékenység. A legteljesebb azonosulás a kisgyermeknél figyelhető meg, amikor teljesen azonosul a szeretett szülővel.

3. Interorizáció

(belsővé tétel)

A szocializációs folyamat legfelső szintje. Az egyén azért fogadja el egy másik személy befolyását, mert az meggyezik a saját értékrendszerével is. Lényege, hogy az egyén belsőleg is azokat az értékeket tartja elfogadhatónak, amelyeket egy számára fontos személy közvetített. Ez határozza meg a viselkedését, normáit, értékeit, e szerint él és cselekszik.

2.2. A szocializáció zavarai⁵

⁵ Forrás: Bagdy Emőke: Családi szocializáció és személyiségzavarok, Nemzeti Tankönyvkiadó, 1977

A szocializáció folyamatában zavarok is előfordulhatnak, melyek késleltethetik az eredményes szocializációt és deviáns személyiségfejlődést eredményezhetnek. Az elsődleges szinten, a családban is előfordulhatnak olyan tényezők, melyek zavart okozhatnak az eredményes szocializációban. Ilyen az anyával való kapcsolat hiánya, vagy a gondozó személyek váltakozása a korai életszakaszban.

Az anya személyiségzavara, a gyermekkel szembeni elutasító magatartása is gátolja a kiegyensúlyozott fejlődést. A családban jelentkező zavaró hatások leggyakrabban a szülők nevelési elveinek és gyakorlatának hibáiból következnek be, ha az elvárt minta elérhetetlen és „tökéletességi” elvárások jelentkeznek a szülők részéről, amelyek nem egyeznek a gyermek képességeivel és lehetőségeivel, valamint a nevelés brutalitása, ridegsége, az elhanyagoló, vagy túl szigorú nevelésmód, a jutalmazási módok torzulása és következetlensége.

A családi élet belső zavarai kialakíthatják a gyermekben a családból való kiválás és menekülés szándékát. A családból elvágyódó, magára hagyott gyermek a kortársakból vagy idősebbekből szerveződő deviáns csoportok hatása alá kerülhet. Az antiszociális csábítások elsősorban serdülőkorban a védtelen, morálisan még nem stabil, magányos, más közösségbe vágyódó gyermekek számára jelenthetnek valódi veszélyt. A deviáns csoportok által nyújtott kedvezőtlen minták, a bűnözői azonosságtudat kialakulásának kedvezhetnek.

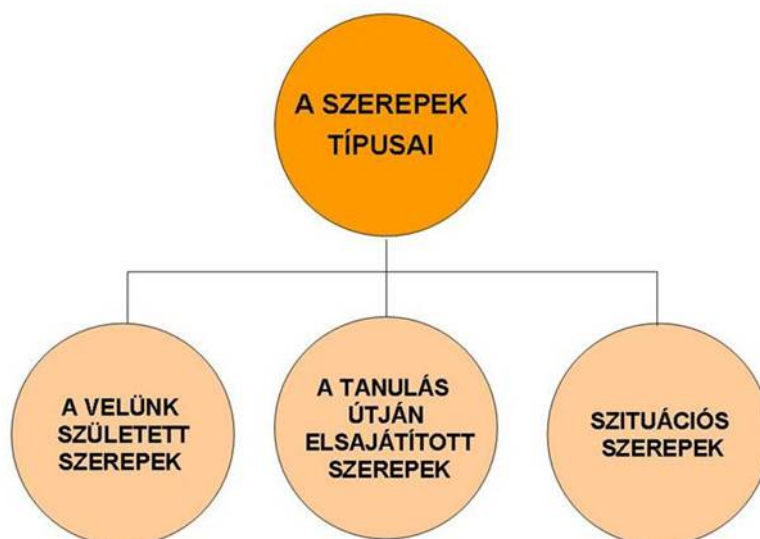
Az intézményes nevelési hálózatban az iskola szerepe tekinthető meghatározónak és szocializációs zavarhoz vezethetnek az iskolai teljesítmény- és magatartáskudarcok, amelyek megoldásában a gyermek nem kap érzelmi támogatást, védelmet és segítséget a felnőttektől.

Természetesen nem törvényszerű, hogy deviánssá válik az a gyermek, akinek az életében a fent említett tényezők előfordulnak. A gyermek-család-környezet kapcsolatának valamennyi ártó hatásában az a döntő, ahogyan e hatásokat a gyermek belsőleg feldolgozza.

A társadalom megfelelő működéséhez nélkülözhetetlen, hogy az egyénre vonatkozóan pontosan meghatározott viselkedési elvárások jelenjenek meg. A következő részben azt fogjuk tanulmányozni, hogy ezeket a viselkedési elvárásokat, hogyan lehet csoportosítani és konkrétan a rendőrökkel szemben milyen viselkedési elvárások fogalmazódnak meg.

2.3 Szociális szerepek és a szereptanulás folyamata⁶

Az egyénnek a társadalomban meghatározott helye, pozíciója van. A pozíciókhoz kapcsolódó társadalmi elvárások rendszerét, az ennek megfelelő tipikus magatartásformákat nevezik szerepeknek. A szerep társadalomlélektani szempontból mentes a megjátszás minősítésétől, kizárólag olyan szabályozott viselkedési technikát foglal magába, melyet a társadalom egy adott csoportpozíciót betöltő egyéntől elvár.

3. Ábra. A szerepek típusai

A szerepek típusai:

- **velünk született, vagy adott szerepek:** ezekből nem lehet kilépni, ezek a szerepek végigkísérik az ember életét, ilyenek pl. a nemi szerepek, a családi, rokonsági szerepek,
- **tanulás útján elsajátított szerepek:** ezek az egyéni aktivitás függvényében alakulnak, ilyenek pl. a foglalkozási szerepek, amelyek attól függően, hogy mennyire fogják át az egyén életét, eltérő mértékben hatással lehet a magánéleti szerepekre is (orvos, rendőr, pap),
- **situációs szerepek:** rutinhelyzetek, amelyben másokkal szerepszintű kapcsolatba kerülünk, ilyenek pl. az utas, vevő, vendég szerep

A szerepek tanulása a társas magatartásformák elsajátításához hasonló egymásra épülő tanulási folyamatban történik. Az utánpótlás a modellkövetés és a belsővé tétel a szerepek tanulása során követik egymást és az adott szerepre vonatkozó elvárások belsővé tétele képezi a szereptanulás legmagasabb szintjét.

⁶ Forrás: Dr. Szabó István: Bevezetés a szociálpszichológiába, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2004

2.4. A rendőri szerep⁷

A rendvédelmi szervek tagjai társadalmi közszereplők, amely a demokratikus társadalom által megfogalmazott rend elfogadásában, elismerésében és védelmében nyilvánul meg. Elsőrendű és alapvető követelmény, hogy a demokratikus társadalmi rend képviselőjében annak őreként csak az alkalmas és képes hiteles szakmai szerepeket betölteni, aki e rend tartalmával azonosul.

4. Ábra. A rendőri szerep összetevői

Az én-közvetítői szerep tartalmazza azokat a magatartásokat és személyiségtulajdonságokat, melyeket a társadalom a rendvédelmi szervek tagjaival szemben megfogalmaz, és viszontlátni kíván. Az én bemutatása, az én-kép minél pontosabb közvetítése az emberi kommunikációnak és így a rendvédelmi szerepnek is fontos kérdése. A rendvédelmi munkában a pozitív én-kép közvetítésének a képessége szakmai kérdés, és a rendvédelmi szervek társadalmi megítélése jelentős mértékben függ a tagok pozitív énképközvetítő kommunikációs képességétől.

⁷ Forrás: Rácz Ferenc: Polihistory, ORFK Tájékoztató, 110/3/2000

A hatósági, rendfenntartó szerep a hivatásos állományú jogviszony, amely a személyt a társadalmi hierarchia meghatározott szintjére emeli, és az állampolgár köteles például a rendőri akaratnak engedelmessé válni. Ez soha nem jelent egyenrangú viszonyt, hanem egy tipikus alá-fölérendeltségi helyzetet jelent. A pozícióból eredő hatalom akkor tölti be helyesen a szerepét, ha a személyt a szakmai tudása és a személyiségtulajdonságai alkalmassá teszik a feladata ellátására. A hatósági, rendfenntartó szerep forrásai a testületek működését szabályozó törvények.

A bűnüldöző, kriminalisztikai szerep klasszikus rendvédelmi szerep. A rendőr személyét ezzel a szerepkörrel azonosítja leginkább a társadalom. A tömegkommunikációban is leggyakrabban ebben a szerepében mutatják be a rendőrt. Lélektani szempontból a férfias kihívások, a kaland lehetőségei, az izgalom, a valós veszélyhelyzet átélésének, a győzelem lehetőségének diadala fogalmazható meg ezzel a szereppel kapcsolatban.

Segítő szolgáltató szerep a segítségnyújtást a bűncselekmények, szabálysértések áldozatainak, sértettjeinek, a bajbajutott, tanácstalan emberek rendvédelmi eszközökkel való érdekvédelmét jelenti. Fontos, hogy a segítő szándék forrása a személyiségből adódjon, ne kizárólag szakmai előírás alapján valósuljon meg. A szolgáltatói szerep az állampolgári igény kielégítésére vonatkozó kezdeményezés útján jön létre.

A rendőrök magatartása a tágabb és szűkebb környezethez, a közösséghez való megnyilvánulásokon, tetteken keresztül jut kifejezésre. A rendőrökkel szembeni viselkedési elvárásokat tartalmaz a rendőrségi törvény és a szolgálati szabályzat. A Rendőri Hivatás Etikai Kódexe olyan erkölcsi követelményeket és íratlan magatartási szabályokat fogalmaz meg, amelyeknek betartása minden rendőrnek kötelessége. A következő pontban a Rendőri Hivatás Etikai Kódexével ismerkedünk meg.

2.5. A Rendőri Hivatás Etikai Kódexe⁸

E Kódex olyan etikai alapszabályokat tartalmaz, amelyek igazodnak a rendőr különleges közzolgálati hivatásának alapkövetelményeihez, és annak kötelező jogi előírásaival együtt, egymást erősítve érvényesülhetnek.

Célja, hogy erkölcsi iránymutatásul szolgáljon, mind a szolgálatban, mind a szolgálaton kívül tanúsítandó magatartások tekintetében, morális alapot biztosítson a felmerülő szakmai döntésekhez, egyben megfelelő védelmet nyújtson mindazok számára, akik normakövető módon járnak el, továbbá zsinórmértékül szolgáljon a kifogásolható, a hivatáshoz nem méltó magatartások felismeréséhez.

1. A köz szolgálatáról és a testülethez tartozásról

⁸ Forrás: A Magyar Köztársaság Rendőrségének Etikai Kódexét kihirdető közös nyilatkozat, <http://www.police.hu/magyarendorseg/etikaikodex>

A rendőr szolgálatát a törvényekben kifejeződő társadalmi akaratnak megfelelően, a köz érdekében, a társadalom által biztosított lehetőségek között látja el. Önként vállalt hivatásával szemben különleges társadalmi elvárások érvényesülnek, melyekre szolgálati viszonyának fennállása alatt mindvégig figyelemmel kell lennie. Hivatását az előírások és a vezetők utasításainak betartásával, az esküjében foglaltak szerint gyakorolja, tudása legjavát nyújtja. Cselekedeteivel erősíti a testület belső egységét és a szervezet jó hírnevét.

2. A tisztességről

A rendőr becsületes, fegyelmezett, kötelességtudó, visszautasít minden olyan tartalmú nyílt vagy burkolt kérést, amely az előírásoktól való eltérésre irányul. Elutasítja a korrupciót, annak valamennyi formája ellen fellép. Elutasít minden olyan ajándékot, előnyt vagy szívességet, ami alkalmas lehet elfogulatlanságának kétségbevonására. Rendőri mivoltát, a tudomására jutott információkat jogtalan előny szerzésére, hátrány okozására nem használja, annak még a látszatát is elkerüli.

3. Az erőszakról

A rendőr erőszakot kivételesen, kizárólag a törvényes cél elérése érdekében, jogszerű formában és szükséges mértékben alkalmaz, törekszik a következmények mérséklésére. Kerüli a hatalmaskodást és az önkényes erőszak minden formáját.

4. A hátrányos megkülönböztetés tilalmáról

A rendőr elismeri és védi az emberi méltóságot, tiszteletben tartja az emberi és a személyiségi jogokat. Elfogulatlanul jár el nemre, korra, állampolgárságra, etnikai hovatartozásra, vallási és politikai meggyőződésre, társadalmi és vagyoni helyzetre tekintet nélkül.

5. Az emberségről és a segítségnyújtásról

A rendőr a ráruházott hatalom alkalmazása során megfontolt és mértéktartó, intézkedéseit előítéletektől és indulatoktól mentesen hajtja végre, kerüli a szükségtelen konfliktusok kialakítását. Nem alkalmaz kínzást, könyörtelen, embertelen vagy megalázó bánásmódot és ezt mástól sem tűri el. Empátiával fordul embertársai felé, védelmet és segítséget nyújt a rászorulóknak.

6. A bajtársiasságról

A rendőr együttműködik munkatársaival, velük kulturáltan, a kölcsönös tisztelet és megbecsülés szellemében érintkezik. Önzetlen támogatást nyújt, a problémák megoldását elősegítő légkör kialakítására törekszik. Tudását, gyakorlati tapasztalatait megosztja munkatársaival. Áldozatkészen védi társai életét, testi épségét, óvja jó hírnevüket. Követi a jó példával elöljárókat, elítéli az erkölcstelen magatartást tanúsítókat.

7. A felelősségről

A rendőr szolgálati feladatai végrehajtásáért, döntéseiért jogi, erkölcsi és anyagi értelemben is felelősséggel tartozik. Döntési, cselekvési kötelezettségét mindenkor késedelem nélkül, aktívan vállalja, a felelősséget másra alaptalanul nem hárítja át. Hibás döntései következményeit lehetőségei szerint orvosolja. Tudatában van annak, hogy saját személyén keresztül az egész testület megítéléséért is felelős.

8. A munka minőségéről

A rendőr jól ismeri a tevékenységét szabályozó előírásokat, munkáját lelkiismeretesen, magas színvonalon, törvényesen, szakszerűen, hatékonyan végzi. Bővíti szakmai ismereteit, fejleszti képességeit. Az elkövetett hibák elemzésével mindent megtesz azért, hogy azok ne ismétlődjenek meg.

9. Az információról

A rendőr betartja a titok- és adatvédelmi rendelkezéseket, szolgálatban és a magánéletben egyaránt. Kerül minden olyan megnyilvánulást, ami a szervezetről, annak tevékenységéről, feladatairól, valamint tagjairól félreérthető, félrevezető vagy szükségtelen információk nyilvánosságra jutását teszi lehetővé.

10. A megjelenésről

A rendőr megjelenésével is emeli a testület társadalmi megbecsültségét, tiszteletet és bizalmat ébreszt. Egyenruhája és polgári öltözéke tiszta, rendezett. Munkahelyén kerüli a szélsőséges, kihívó, alkalomhoz nem illő viseletet, rendben és tisztán tartja környezetét.

11. A vezetőkről

A vezető tiszteletben tartja beosztottjai emberi méltóságát, gondoskodik róluk, megbecsüléssel és részrehajlás nélkül irányítja őket. Személyes példamutatásával is ösztönzi munkatársait, igényli és meghallgatja véleményüket, tanácsaival és iránymutatásaival segíti a munkavégzést. Betartja és betartatja a törvényeket, magas szintű követelményeket támaszt.

12. A szolgálaton kívüli magatartásról

A rendőr magánéletében is példamutató, nem sérti a közérkölc és a jó ízlés szabályait. Lehetőségei szerint kiegyensúlyozott magánélet megteremtésére törekszik. Szabadidejében nem folytat olyan tevékenységet, amely hivatásával összeegyeztethetetlen. Úgy alakítja kapcsolatrendszerét, hogy ne kerüljön szolgálati jogosultságaival és kötelezettségeivel ellentétes függőségi helyzetbe.

13. A közbizalomról

A Rendőrség működéséhez a közbizalom elengedhetetlenül szükséges, ezért különösen károsnak tekinthetők azok a szolgáltatón kívüli cselekmények, amelyek azt veszélyeztetik. A közbizalom súlyos veszélyeztetésére alkalmas magatartásnak tekinthető különösen: ha a rendőr szándékos vagy súlyos következménnyel járó gondatlan bűncselekményt követ el; ha tulajdon elleni szabálysértést követ el; ha felettese felhívása ellenére olyan szerencsejátékot folytat, amely miatt súlyos anyagi függősége alakult ki; ha botránysos életvezetése vagy italozó életmódja miatt személyes tekintélyét környezetében elvesztette; ha kábítószer fogyaszt; ha bűnöző életmódot folytató személlyel nem szolgálati célú, elvtelen kapcsolatot tart fenn; ha nyilvánvalóan jogellenes szervezet rendezvényein rendszeresen megjelenik vagy annak tevékenységében részt vesz.

A következő feladatokat pedagógus irányításával kell elvégezni!

1. Feladat

A Rendőrségi Törvény alapján a Rendőrség feladatainak tanulmányozása után az egyes feladatokat párosítsa abból a szempontból, hogy a végrehajtás melyik rendőri szerep összetevőhöz kapcsolódik.

<hr/> <hr/> <hr/>

2. Feladat

A Rendőrségi Törvény alapján a Rendőrség feladatait és az egyes rendőri szerep összetevők párosítását tartalmazó posztterek tanulópárokban történő elkészítése.

3. Feladat

Egyénileg írja le, hogy milyen értékek és normák fogalmazódnak meg a Rendőri Hivatás Etikai Kódexében.

<hr/> <hr/> <hr/>

4. Feladat

A tanulópárok megvitatják saját véleményüket arra vonatkozóan, hogy milyen értékek és normák fogalmazódnak meg a Rendőri Hivatás Etikai Kódexében.

5. Feladat

A tanulópárok képviselői az osztály előtt "akvárium módszerrel" ismertetik és megvitatják a tanulópárjukkal korábban megfogalmazott azon álláspontjukat, hogy milyen értékek és normák fogalmazódnak meg a Rendőri Hivatás Etikai Kódexében.

A pedagógus feladatai a tanulók feladatvégzése során

1. feladat:

- az osztály előtt röviden átismétli a rendőri szerep összetevőit.

2. feladat:

- hívja fel a tanulópárok figyelmét, hogy a posztert grafikai elemek alkalmazásával készítsék el,
- a feladat alatt figyeli a tanulópárok tevékenységét,
- felkéri a tanulópárokat, hogy az osztály előtt prezentálják a saját poszterüket,
- felkéri a tanulókat, hogy értékeljék az egyes tanulópárok posztereit.

3. feladat:

- az osztály előtt röviden átismétli a Rendőrség Etikai Kódexének célkitűzéseit.

4. feladat:

- ismerteti a vita szabályait és felhívja a figyelmet arra, hogy egymást meghallgassák és azt követően olyan konszenzuson alapuló álláspontot alakítsanak ki, amellyel a pár mindkét tagja egyetért,
- a feladat alatt figyeli a tanulópárok tevékenységét.

5. feladat:

- ismerteti az "akvárium módszer" szabályait,
- a tanulópárok képviselőiből álló "aktív tagokból" egy belső kört képez,
- a tanulópárok többi tagjaiból egy külső kört képez,
- a belső körben lévők megvitatják a tanulópárjukkal korábban megfogalmazott azon álláspontjukat, hogy milyen értékek és normák fogalmazódnak meg a Rendőri Hivatás Etikai Kódexében, majd a képviselők megállapodnak az osztály közös álláspontjáról,
- a külső körben lévők megfigyelik a belső körben lévő tanulópárjukat a kiosztott megfigyelési szempontok alkalmazásával.

Megfigyelési szempontok

- A kommunikációs készség viselkedésben megjelenő formái:
- a szóbeli kifejezés pontossága,
- a szóbeli kifejezés érthetősége,
- mások meghallgatása,
- az információk pontosítása, ismétlése, átfogalmazása,
- az információk pontosítása, visszakerdezése.

A feladatok befejezése után:

- visszajelzés a tanulópárban és az "akvárium módszer" során végzett tanulói tevékenységekről,

Az eddigiekben tanulmányoztuk az egyéni fejlődésre ható környezeti hatásokat a társas magatartások a szerepek és ezen belül a rendőri szerep jellegzetességeit a rendőrök magatartásával szembeni társadalmi elvárásokat. A következő fejezetben megnézzük, hogy milyen különbségek figyelhetők meg a személyiségtulajdonságok tekintetében az egyének között.

3. Személyiségtípusok⁹

A típusok alapgondolata, hogy a személyiségnek vannak tartós "alaptulajdonságai" és ezek együtt járnak más "jellemzőkkel". A hétköznapi életben népszerűek az emberek körében, mert olyan „stabil” jellemzőket ad, melynek segítségével megjósolhatóak vélik a másik viselkedését. A rendőri munkában a típusok ismerete mellett szükség van a másik személy kommunikációs és érzelmi megnyilvánulásainak az adott helyzetre vonatkozó helyes értelmezésére is.

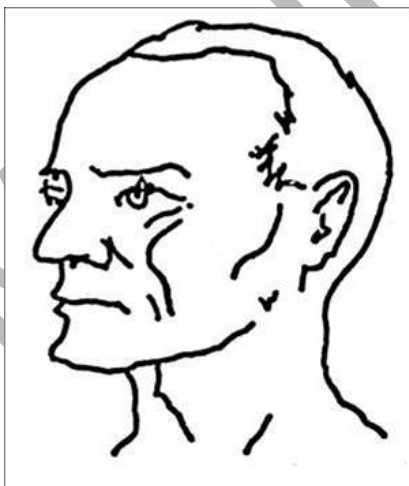
3.1. A Hippokratész – Galenosz féle típusok

1. Szangvinikus:

- érzelmi reakciói könnyen, gyorsan keletkeznek, erősek, de nem tartósak /szalmaláng természet/,
- általában kedélyes, barátságos, vidám, az élet – megpróbáltatásait viszonylag könnyen elviseli,
- értelme gyors felfogású, szellemes, sokoldalú, de felszínes, gondolkodása, érdeklődése széleskörű, de felületes,
- közlékeny, ismeretlenekkel szemben sem feszélyezett, a tekintély, a rang nem zavarja,
- akaratú élete kevésbé kitartó, ezt leleményességével igyekszik ellensúlyozni.

2. Kolerikus:

- érzelmei könnyen felkeltődnek, erősek és tartósak /kitartóan szeret és gyűlöl /,
- forrófejű, ingerlékeny, indulatai gyorsan elragadják, és nehezen képesek egyensúlyba kerülni,
- harcra beállítottak, célratörő, kész bármely akadályt leküzdeni,
- szeret másokat irányítani, de a neki szóló utasításokat nem szívesen veszi tudomásul,
- gondolkodása élénk, többnyire értékes emberek, energikusak és képesek másokat befolyásolni, és vezetni.

⁹ Forrás: Keményné Dr. Pálffy Katalin, Bevezetés a pszichológiába, Tankönyvkiadó, Budapest, 1989, 40–45. oldal

3. Melankólikus:

- érzelmei lassan keltődnek fel, nem erősek, de tartósak /visszafogott hangulatú /,
- hajlamos a szomorúságra, lehangoltságra, zárkózott, visszahúzódó, gátlásos, félénk,
- gondolkodása alapos, mély elmélkedő, töprengő, felfogása lassú,
- figyelme és emlékezete pontos, képzelete alkotó, művészi beállítottságú,
- akarat élete bizonytalan, nem aktív, nem kezdeményez, inkább tétova,
- a gyors elhatározás távol áll tőle, de megszokott nyugodt környezetben sikeresen oldja meg feladatait, alapos, precíz, udvarias, tapintatos.

4. Flegmatikus:

- érzelmei lassan, nehezen keletkeznek, gyengék és nem tartósak /közönyös, érzéketlen /,
- kevés dolognak tud örülni, de kevés bántja,
- jól alkalmazkodik az élet megszokott rendjéhez, attól nem tér el jelentéktelen dolgok miatt,
- cselekvéseiben nem az ösztönök, hanem az elvek irányítják
- kiegyensúlyozott a társas kapcsolatokban, de csak mértékkel közlékeny, szenvedélytelen ember.

3.2. A Carl Jung féle extravertált-introvertált személyiségtípusok

Jung svájci pszichológus szerint az emberek két csoportra oszthatók abból a szempontból, hogy a külső vagy a belső dolgok motiválják. Ezt a tipológiát a közgondolkodás is átvette, és még ma is gyakran megfigyelhető egyes személyek minősítésekor.

Extravertált (külső beállítódású) típus Jellemzői:

- cselekvéseit, döntéseit a külső tényezők motiválják, arra támaszkodik, ami a külvilágból jön,
- könnyen teremt kapcsolatokat,
- jó kommunikációs képességgel rendelkezik,

- kedveli a szereplést igénylő helyzeteket.

Introvertált (befelé forduló beállítódású) típus Jellemzői:

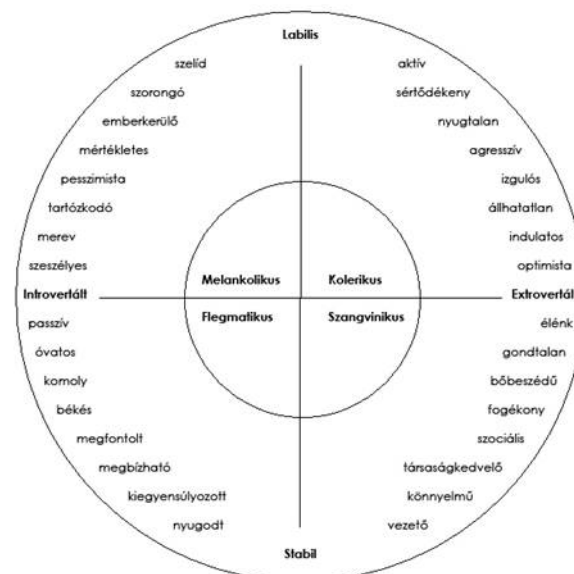
- tudatában van a külső elvárásoknak, de a cselekvéshez a belső meggyőződésében keresi a támpontokat,
- nehezen teremt kapcsolatokat, de azokat jobban megőrzi,
- kevésbé jó a kommunikációs képessége,
- a nyilvános szereplés zavarja.

3.3. Hans Eysenck személyiségmodellje

Személyiségtulajdonságokat tartalmazó listák kategorizálásával állította össze Eysenck angol pszichológus a személyiségmodelljét, amely magába foglalja az előzőekben ismertetett személyiségtipológiák tényezőit is.

A vízszintes introverzió – extraverzió tengely mutatja, hogy a személy milyen mértékben irányul a külső világ vagy a belső énje felé. A tengely introverzió részénél azok az emberek találhatóak, akik szívesebben dolgoznak egyedül és inkább zárkózottabbak. Stressz és társas konfliktusok esetén is visszahúzóással reagálnak. A tengely extraverzió részével jellemezhető emberek szeretik a társaságot és inkább olyan munkahelyeken érzik jól magukat ahol közvetlenül emberekkel lehetnek kapcsolatban. Stressz és társas konfliktusok esetén is keresik az emberek társaságát.

A függőleges stabilitás–labilitás tengely az érzelmek jellemzői, ahol szorongó, rosszul alkalmazkodó hangulatfüggő emberek találhatóak az labilitás részen és a nyugodt jól alkalmazkodók a másikon. Ez a személyiségmodell jól ábrázolja, hogy a személyiségtípusok gyakran kevert formában fordulnak elő.

5. Ábra. Eysenck személyiségmodellje

Az egyéni fejlődésre ható környezeti hatások a társas magatartások a szerepek és ezen belül a rendőri szerep jellegzetességeinek a rendőrök magatartásával szembeni társadalmi elvárások és a személyiségtípusok tanulmányozása után témakörünk befejezéseként megnézzük, hogy milyen szerepe van a reális önismeretnek az érzelmi stabilitásnak és kiegyensúlyozottnak a rendőri munkavégzésben.

4. Az önismeret jelentősége a rendőri munkában 10

Önismeret azt jelenti, hogy az egyénnek áttekintése van személyiségének összetevőiről, viselkedésének indítékairól és az emberi kapcsolatokban betöltött szerepéről.

Az reális önismeret nagyon fontos tényezője az emberi kapcsolatoknak, azoknál foglalkozásoknál pedig, amikor a másik ember magatartását kell megítélni, minősíteni az eredményes munkavégzés nélkülözhetetlen feltétele. Csak az olyan ember tudja igazán helyesen értelmezni mások viselkedését, aki ismeri a saját tulajdonságait, képességeit.

„Ismerd meg önmagad, és tudni fogod a sorsodat. Mert a sorsod te vagy. Nem külső erők uralkodnak rajtad, az istenek benned vannak, és jellemed, személyiséged alakítja, formálja jövődet. Változtass magadon és változni fog a sorsod is. Fogadd el magadat, és el tudod majd fogadni sorsodat is.”

Az egyén magatartására történő visszajelzések mechanizmusai:

1. **Társas visszajelentések:** az ember elsajátítja, hogy miként értékelik őt a számára jelentős személyek, hogyan viszonyulnak hozzá.
2. **Társas összehasonlítás:** az egyén úgy ismeri meg önmagát, hogy bizonyos számára fontos jellemzők mentén összehasonlítja magát másokkal.
3. **Önmegfigyelés:** az egyén saját viselkedését különböző szituációkban –mintegy külső – szemlélőként megfigyeli és ez alapján következtetéseket von le saját tulajdonságaira vonatkozóan.

A reális önismeret kialakulását segítő lehetőségek:

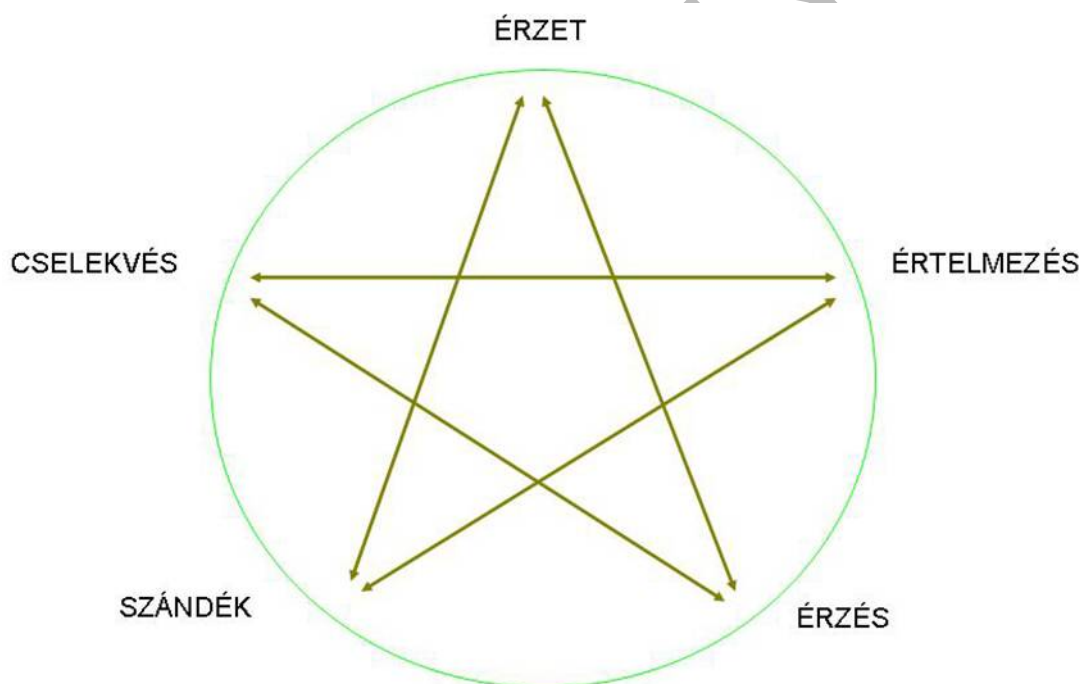
- tapasztalatszerzés, önkipróbálási lehetőségek, nyitottság,
- egyéni vagy csoporttagok által segített helyzetekben az érzéseink, tapasztalataink beazonosítása, megfigyelése és valós szituációkkal történő összehasonlítása.

Az önismereti munkához szükséges viszonyulás magába foglalja a következőket:

- önmagunk elfogadását, az őszinteséget,
- annak az elfogadását, hogy érzéseink és gondolataink a sajátunk és önmagunk alakítottuk ilyenné, ezért a mi kezünkben van a hatalom, a felelősség ezek befolyásolására is,
- empátiás viszonyulás, amely hozzásegít ahhoz, hogy információt kapjunk a másiktól és arról, hogy gondolati -tartalmi szinten hogyan viszonyulnak hozzánk,
- tiszteletben tartani, hogy másoknak is joguk van érezni, gondolkodni és az az övék.

Az önismereti kerék

Az önismeret fejlesztési lehetőségeit ábrázolja az önismereti kerék, amely útmutatást ad arra, hogy milyen módon fejleszthető az egyén önismerete.

6. ábra. Az önismereti kerék

A kerék öt "küllője" az önismeret kategóriáinak helyét ábrázolja az önismereti folyamatban.

Érzet: az érzékszervek által felfogott információkat foglalja magába, amit látunk, hallunk, szagolunk, ízlelünk, tapintunk. Az érzetet leíró kijelentések: *"Fáj a fejem."* *"Úgy látom, hogy ideges vagyok."*

Értelmezés: az jelentés, amit az érzékszervek által közvetített információknak tulajdonítunk.

A múltbeli tapasztalatainkba beépítjük az érzelmeinket és megfogalmazzuk az ezzel kapcsolatos benyomásainkat, véleményünket: *"Úgy gondolom, hogy a holnapi feladataim miatt vagyok ideges."*

Érzés: az érzelmi, indulati állapot megtapasztalása, leggyakrabban az érzetekre adott válaszokat tartalmazza, de az értelmezéstől eltérően nem gondolati, logikai választ tartalmaz. *"Sajnálom, hogy ennyire felidegesítetted magad."*

A szándék: az egyén akaratának a kifejezése, utalás arra, hogy mit akarunk, mit kívánunk. *"Azt szeretném, ha megnyugodnál."*

A cselekvés: aktivitást, szavakban megnyilvánuló vagy szavak nélküli viselkedést jelent, azt, hogy valamit teszünk. A saját cselekvésünket megelőző érzeteink, értelmezéseink, érzéseink, szándékaink a másik személy számára újabb cselekvések forrása.

A reális és hatékony önismeretet az öt "küllő" biztosítja. Amennyiben valamelyik "küllő" hiányzik akkor az önismereti folyamat hiányos és nem eléggé hatékony lesz.

A hiányos önismereti kerék változatai

Értelmezés–cselekvés

Ilyenkor ítélkezünk, feltételezünk, határozott véleményünk van, és ez alapján cselekszünk. Nem történik meg az érzéseink és szándékaink tudatosítása. Ennek a sémának az ismétlődő alkalmazása esetén az egyén nem érti meg, hogy a saját viselkedésének a hibái miatt vannak másokkal konfliktusai.

Értelmezés – érzés – cselekvés

Ebben az esetben az érzelmek bevonódnak, de hiányzik a külső világ a többi ember érzékelése, számításba vétele. A valóság távortartása a túlzott befelé fordulás az önismeretet.

Érzékelés – érzés – cselekvés

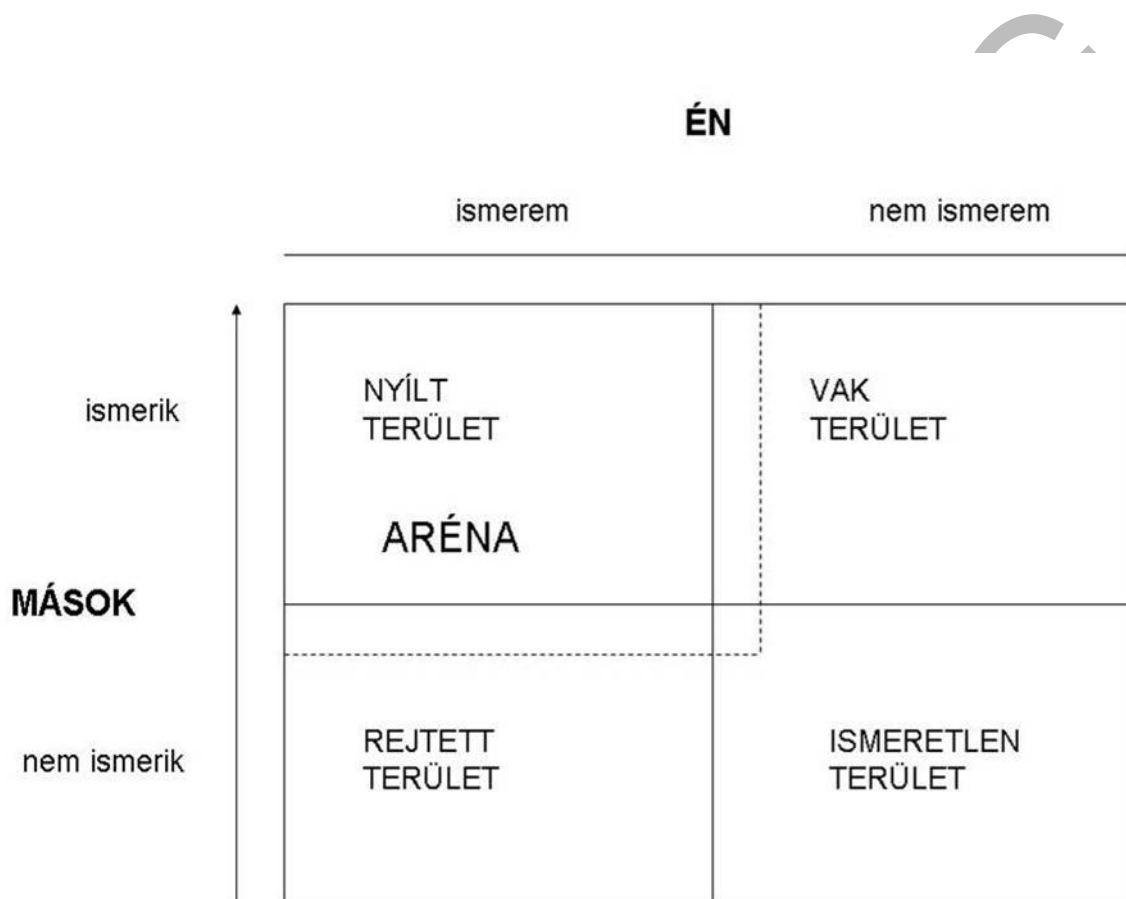
Ennél a sémánál hiányzik az értelmezés, a gondolkodás és az ezzel összefüggő tudatos szándék. A cselekvést az érzelmek az indulatok vezérlik, amely gyakran súlyos hibák forrása.

Értelmezés – érzés

A gondolatok és a lelki élet gazdagsága jellemzi, de ez nem fordul át cselekvési szándékba és aktivitásba, amely gátolja a másokkal való kommunikációt.

A Johari – ablak

Az önismeret egyik széleskörűen használt másik modelljét **Joseph Luft** és **Harrington Ingham** pszichológusok dolgozták ki és az Ő keresztnevük elejéből származik a Johari-ablak elnevezés. A modell két fő dimenziót ad meg az Én megértéséhez, egyfelől a viselkedés és stílus azon tényezőit, amelyek ismertek a személy számára (ÉN), másfelől előbbieik azon tényezőket, amelyeket azok ismernek, akikkel kapcsolatban áll (Mások).

7. Ábra. A Johari-ablak

A bal felső négyzet az ún. **Aréna vagy Nyílt terület** – az egyén viselkedésének az a része, amely ismert mind a személy előtt, mind azok előtt, akikkel kapcsolatban áll. Az Aréna olyan információkat tartalmaz, mint pl.: a név, fizikai megjelenés és családi vagy vállalati kötődések.

Az ún. **Vak terület** a személy viselkedésének és stílusának azokat a tényezőit tartalmazza, amelyeket mások ismernek, de ő maga nem. Valaki lehet úgy kihívó nagyzó, modoros, hogy annak nincs tudatában, és ha szembesítik vele, akkor azt meglepetéssel fogadja.

Az ún. **Rejtett terület** azt foglalja magában, amit a személy tud, de mások előtt nem tár fel: Az e területen lévő dolgok titkosak. Például valakit zavarhat az, ha nem kínálják helytel egy megbeszélés alatt, de állva marad, anélkül, hogy tudtára adná másoknak, hogy ez zavarja őt. A Rejtett terület jelentős részét teszik ki a jó viszony megőrzése érdekében elhallgatott dolgok.

A negyedik terület az ún. **Ismeretlen terület**, amely megközelíthetetlen mind a személy, mind mások számára. Ez igen nagy terület, és bizonyos körülmények (például egy baleset), egy nehéz életszakasz vagy speciális pszichológiai módszerek, hirtelen tudatosíthatják a személyben saját rejtett aspektusait.

A következő feladatokat pedagógus irányításával kell elvégezni!

6. Feladat

Egyénileg válaszoljon az ún. **B R É K** önismereti teszt kérdéseire! 11

ÖNISMERETI TESZT 32 KÉRDÉSES B R É K PRÓBA

Válaszoljon a következő kérdésekre! Karikázza be a megfelelőnek ítélt válasz kezdőbetűjét! Kiemelnénk, hogy nincsenek jó vagy rossz válaszok. Az a lényeg, hogy minden válasz a saját véleményét tükrözze. A kérdések, illetve a bekarikázandó válaszok között lehetnek olyanok, amelyekkel nehezen tud azonosulni, abban az esetben javasoljuk, hallgasson az első benyomására, és azt a választ karikázza be, amely a legjobban tükrözi az érzéseit, amelyet leginkább elfogad.

1. Mennyire képes áttekinteni jelenlegi gondjait, feladatait?

- a) Jól áttekinthetőek, csak nehezek és sok van belőlük.
- b) Jóformán semmit sem tudok logikusan átgondolni, bár lehetne és kellene.
- c) Ha valaki időnként mellém áll, megkönnyebbülök. De ritka az ilyen eset.
- d) Ha elegendő ideig egyedül maradhatok, valamivel áttekinthetőbbé válnak a gondjaim.

2. Fél-e az egyedülléttől, vagy attól, hogy egyedül marad?

- a) Nem különösebben.
- b) Nagyon félek tőle.
- c) Sokkal inkább félek attól, hogy másokkal kényszerűségből együtt kell lennem.
- d) Félni nem félek, de nem is nagyon keresem.

3. Jelenlegi gondjai valamilyen elvégzendő feladattal kapcsolatosak-e?

- a) Igen és nehezen tudok nekilátni a munkának.
- b) Nem a gond egészen más természetű.

5. Vannak irigyei?

- a) Sajnos vannak.
- b) Sajnos nincsenek.
- c) Szerencsére vannak.
- d) Szerencsére nincsenek.
- e) Nem tudom, de nem is érdekel.
- f) Nem tudom, de talán érdekelne, hogy vannak-e.

6. Mi a véleménye létezik-e barátság a szó igazi értelmében?

- a) Igen, feltétlenül.
- b) Korábban még azt hittem, hogy létezik, de rá kellett jönnöm, hogy nincs.
- c) Egyáltalán nincs.
- d) Valaha úgy éreztem, hogy nincs, de fokozatosan rá kellett jönnöm, hogy van.

7. Szeret segíteni másokon?

- a) Igen, ezt örömmel teszem.
- b) Inkább nem, mer sok a hálátlan ember.
- c) Csak akkor, ha valaki veszélyben van és fontos a segítség.
- d) Azokon segítek, akikkel bizalmas közelségben vagyok.

8. Létezik-e úgynevezett rossz előérzet?

- a) Nem létezik, a bajok mindenféle előjel nélkül jönnek, váratlanul.
- b) Létezik, de sajnos néha igazolódik is.

9. Mi a véleménye a másoknak tett szívességről?

- a) Adok-veszek, íratlan lekötelezettséget jelentő üzleti viszony.
- b) Semmiféle viszonzást nem várok attól, akinek üzleti szívességet teszek.
- c) A szívesség előleget jelent, amelyet illik, de nem kötelező viszonzni.
- d) Tégy szívességet magadra haragítasz egy hálátlan embert, és még irigyeid is lesznek.

10. Hogyan érzi: sok ellenszenves ember veszi-e körül?

- a) Igen.
- b) Nem vagyok ebben biztos.
- c) Nem.
- d) A legtöbb ember változik: néha jobb, néha rosszabb.

11. Mennyire érzi felelősnek magát sorsáért és jelen állapotáért?

- a) Mindennek én vagyok az oka.
- b) Nem csak én, mások is felelősek, de főleg a mások és az énköztem kialakult viszony.
- c) Nem tudom, de szeretném tudni.
- d) Nem felelős senki – sem én, sem mások.

12. Mennyire zavarja az, ha társaságban fokozottabban figyelnek Önre?

- a) Nagyon zavar.
- b) Néha megijeszt.
- c) Nem zavar különösebben.
- d) Attól függ, hogy hibát keresnek-e bennem, vagy tetszést váltottam ki.

13. Zavarja-e, ha nem figyelnek Önre, amikor valamit éppen szívesen közölné?

- a) Nagyon zavar.
- b) Néha dühös leszek miatta.
- c) Nem zavar, legfeljebb félbeszakítom mondanivalómat.
- d) Attól függ, hogy mit hagynak figyelmen kívül, illetve mit akartam volna mondani.

14. Fordulnak-e Önhöz tanácsért?

- a) Igen, aránylag gyakran, és ez jólesik.
- b) Nem, szinte soha, és ez rosszlesik.
- c) Néha, amikor tanácsot kérnek tőlem, az nehéz helyzetbe hoz.
- d) Ritkán, de akkor szívesen adok.

15. Munkában elért kudarcai honnan erednek?

- a) Saját tehetetlenségemből.
- b) Mások akadályoznak.
- c) Főleg tárgyak, műszerek, eszközök okoznak gondot, amikor elromlanak.
- d) Erőmet meghaladó (vagy éppen túl kisszerű) feladatokat bízna rám.

16. Tartósan megjegyzi-e sérelmeit?

- a) Igen, most is felizgatnak, ha eszembe jutnak.
- b) Nem felejték el semmilyen sértést, de nem is izgatom magamat miattuk.
- c) Igyekszem elfelejteni sérelmeimet, de nem tudok közömbösen viselkedni, ha valaki azokat az eszembe juttatja.
- d) Engem nem lehet megsérteni igazán, talán túl közömbös is vagyok.

17. Hogyan érdemes az élményeket elmondani másoknak?

- a) Lehetőleg mindig ugyanolyan módon, ugyanazokkal a szavakkal, ahogyan egyszer megfogalmaztuk.
- b) Mindig másképpen, miközben a hallgatóságot figyeljük.
- c) Az a fontos, hogy kerüljük a dicsekvést.
- d) Fel kell idézni az élmények drámaiságát.

18. Vágyik-e vissza a gondtalan gyermekkorba?

- a) Tulajdonképpen nem is volt gondtalan gyermekkorom. Ezért vagyok most ilyen helyzetben.
- b) Néha visszavágyom, mert a könnyed, fiatalos életfelfogás, a friss gondolkodás most is jól jönne.

19. Milyen regényeket, novellákat, filmeket kedvel a legjobban?

- a) A kitalált történeteket.
- b) A dokumentumregényeket vagy történelmi életrajzi műveket.
- c) Olyanokat, amelyekben magamra vagy a környezetemre ismerek, és azonosulni tudok a szereplőkkel.
- d) Nekem legszebbek a romantikus, kalandos történetek, amelyekben sok bonyodalom után a főhős úrrá lesz a nehézségeken, és győzedelmeskedik

20. Milyen testhelyzetben alszik a legtöbbször?

- a) Oldalt fekve.
- b) Hason fekve.
- c) Hanyatt fekve.
- d) Nekem mindegy.

21. Mikor a legjobb a szabadidős kikapcsolódás?

- a) Ha egyben hasznos is: munkával vagy tanulással is telik.
- b) Ha egyedül maradhatok, pl. TV, könyv, magnó társaságában.
- c) Ha nagy társaság vesz körül, akik között jó az összhang.
- d) Ha olyan dolgokkal foglalkozhatom, amelyek feledtetik a gondjaimat.

22. Mi szokott lenni a rossz családi légkör legfőbb oka?

- a) A gyerek agyonkényeztetése.
- b) A házastársak közötti kiegyensúlyozatlan nemi élet/vagy a gyengédség hiánya.
- c) A gyermek(ek) elhanyagolása.
- d) A rossz anyagi helyzet.

23. Mi a véleménye az álmodozásról?

- a) Ennek segítségével lehet számba venni és mérlegelni az életmódok variációit, tehát hasznos.
- b) Hasznosságuk kérdéses, mert elterelik a figyelmet a megoldandó bajokról.

24. Lehetséges-e, hogy minden kárnak haszna van?

- a) Minden bizonytal.
- b) Talán, de akkor a haszon is járhat kárral.

25. Tud-e örülni egy szép táj látványának?

- a) Igen, mindig.
- b) Nem tud felvidítani.

26. Képes-e felidézni legszebb élményeit?

- a) Igen, teljes valóságukban, de fáj, hogy elmúltak.
- b) Igen, de csak szavakban.
- c) Nem, mert nem is voltak.
- d) Nem, pedig kellett, hogy legyenek.

27. Vonzódik-e a színes tárgyakhoz?

- a) Igen.
- b) Nem.

28. Képes volt-e már arra, hogy az Ön által utált személyben pozitív tulajdonságokat fedezzen fel?

- a) Nem.
- b) Próbáltam, de mindig csalódtam.
- c) Igen! Érdemes az ilyesmire figyelni és észrevenni.
- d) Nem, de nem is próbáltam.

29. Lehetséges-e, hogy az aggasztja Önt legjobban, ha szeretetét nem visznozzák?

- a) Igen.
- b) Nem.

30. Mit tenne, ha egy igazán nagy sikert érne el?

- a) Azonnal közölném azzal, akivel érdemes.
- b) Sírnék örömben.
- c) Innék, ennék, aludnék.
- d) Felvidítanék egy bánatos embert.

31. Elképzelhető az, hogy magányos legyen valaki egy társaságban?

- a) Nem tudom, nem hiszem.
- b) Igen, éreztem már ilyet.
- c) Nem, ez képtelen, ellentmondásos gondolat.
- d) Érdekes gondolat. Azt hiszem, az volt a bajom, hogy eddig, ezt nem értettem meg.

32. Hogyan emlékszik vissza elkövetett hibáira?

- a) Ma is büntudatom van miattuk.
- b) Szerintem „mások vittek rossz utakra engem”.
- c) Próbálom elfelejteni őket, de folyton visszatérnek az emlékezetembe, ilyenkor el is keseredem egy kicsit.
- d) Nem izgatnak nagyon, de minden nehézség láttán eszembe jutnak, nehogy még egyszer elkövessem őket.

7. Feladat

Olvassa el a teszt által mért személyiség típusok leírását! Sorolja be saját magát egy vagy több típusba!

BEFELÉ FORDULÓ

Ingerkerülő, tartózkodó, megfontolt személyiség, nem kezdeményező típus. Váratlan helyzetekben, új kapcsolatokban, kockázatvállaláskor erősen szoronghat. Félénk ember benyomását kelti, nem szereti a változásokat, erősen monogám jellem, kitartó, hűséges. Nem eléggé vállalkozó, ragaszkodik a megszokotthoz, gyakran aggodalmas. A monotóniát általában jól tűri, a nagy összefüggések, az egész nem érdeklik csak a részletek.

RACIONÁLIS

Döntéseiben, választásaiban józan, hidegfejű. Az érzelmek nem látszódnak rajta, „pókerarcú”, kiszámított, rideg. Hangulata kissé szürke. A logikára, az összefüggések kiszámítható láncolatára épít. Érzelmileg nem lehet hatni rá, érdekei előbbre valóak. Arcjátéka szegényes, nem könnyen sértődik meg. A reklámok alig hatnak rá. Könnyen átlátja a gazdasági összefüggéseket, észérvekkel lehet vele vitatkozni.

ÉRZELMI-INDULATI

Döntéseit érzelmei, indulatai alapján hozza. Könnyen kialakulnak ellentétes érzelmi állapotai és azok látszódnak is rajta. Konfliktusait, élethelyzeteit mindig erős érzelmi töltéssel éli át. Sérülékeny, érzékeny, sértődős. Könnyen ragadnak rá környezete érzelmi változásai. Hangulatember, vonzódhat a színekhez, az ízekhez, az illatokhoz. A művészetek (zene, színház, film) érzékenyen érintik, a reklámok is nagy hatással vannak rá. Az ilyen típusú emberek jellemzője, hogy viselkedésükből, cselekedeteikből kimarad a gondolkodás, s a tudatos szándék.

KIFELÉ FORDULÓ

Gyorsan reagáló, szereplésre vágyó, önmagát szívesen megmutató, de sérülékeny. Ingerkereső, kezdeményező, jó társas készségekkel rendelkező, közeledő, barátkozó típus. Vállalkozó kedvű, szereti a változást, keresi a megújulási lehetőségeket. Gyorsan megszokja a meglévőt, és újat keres, ezért nem kitartó. Hajlamos a felszínességre, a kapkodásra. Nem szorongó, illetve legyőzi a szorongásait. Könnyen szólal meg új helyzetekben, jó társalgó, társaságban magára vonja a figyelmet. Jó szervező, a végrehajtás, az aprólékos munka azonban nem az erőssége. Jó érzéke van az emberek meggyőzéséhez.

MUNKANYELV

8. Feladat

A kitöltött teszt alapján az alábbi táblázatban karikázza be a kiválasztott állítás betűjelét a megfelelő oszlopban és adja össze az egyes oszlopokban bekarikázott válaszokat

	B	R	É	K		B	R	É	K
1.	d	a	b	c	17.	c	a	d	b
2.	c	a	b	d	18.	-	a	b	-
3.	-	a	b	-	19.	a	b	d	c
4.	a	-	-	b	20.	b	d	a	c
5.	a,d	e	f	b,c	21.	b	a	d	c
6.	c	d	b	a	22.	a	d	b	c
7.	b	a	d	c	23.	-	b	a	-
8.	-	a	b	-	24.	-	b	a	-
8.	d	a	b	c	25.	-	b	a	-
10.	a	d	b	c	26.	c	b	a	d
11.	a	c	d	b	27.	-	b	a	-
12.	a	d	b	c	28.	b	a	d	c
13.	c	d	b	a	29.	b	-	-	a
14.	c	d	b	a	30.	b	c	d	a
15.	a	c	d	b	31.	b	c	d	a
16.	c	b	a	d	32.	a	d	c	b

Összesítés

Pontok száma

B- Befelé forduló típus - max 25 pont

R- Racionális típus - max 30 pont

É- Érzéki-indulati típus - max 30 pont

K -Kifelé forduló típus - max 25 pont

9. Feladat

A teszt értékelése után válaszoljon a következő kérdésekre!

Van-e különbség az előzetes besorolás és a teszt értékek között? _____

Milyen oka lehet a különbségnek? _____

A teszt eredmények mennyire tükrözik a tulajdonságait? _____

10. Feladat

Az alábbi táblázat baloldali oszlopába írja össze a saját személyiségének fő pozitív és negatív tulajdonságait és jelölje meg azokat, amelyeket már feltárt az osztálytársai előtt!

Pozitívumok (saját észrevételek)

Pozitívumok (mások észrevételei)

Negatívumok (saját észrevételek)

Negatívumok (mások észrevételei)

11. Feladat

Az alábbi visszacsatolási lapra írja osztálytársainak a fő pozitív és negatív tulajdonságait!

Az osztálytárs neve

Pozitív tulajdonságok

Negatív tulajdonságok

MUNKANYAG

12. Feladat

A B R É K teszt eredményei, az önjellemzés és a visszacsatolások alapján készítsen "akciótervet" arról, hogy melyik tulajdonságán szeretne változtatni és azt is, hogy ezért mit kell tennie!

A pedagógus feladatai a tanulók feladatvégzése során

6. feladat:

- elmondja az osztálynak, hogy a következőkben egy önismereti tesztet fognak kitölteni és megkéri a tanulókat, hogy a teszt kitöltési útmutatójának elolvasása után kezdjék meg a teszt kitöltését,

7. feladat:

- kitöltés befejezése után elmondja, hogy a teszt által mért személyiségtípusok az Eysenck személyiségmodellhez hasonló tulajdonság leírásokat tartalmaznak,
- fontos hangsúlyozni, hogy nincs jó-vagy rossz személyiségtípus, mert mindegyik egyenrangú csak helyzetek vannak, ahol az elvárásoknak megfelelően kell viselkedni, és nem biztos, hogy mindenki beletartozik valamelyik kizárólagos kategóriába,
- kérje meg a tanulókat, hogy olvassák el a teszt által mért személyiségtípusok leírását és próbálják meg saját magukat besorolni egy vagy több típusba.

8. feladat:

- Magyarázza el a teszt értékelésének folyamatát!

9. feladat:

- Kérje meg a tanulókat, hogy teszt értékelését követően válaszolják meg a feladat kérdéseit!
- Kezdeményezzen beszélgetést a tanulókkal a teszteredmények és az előzetes tulajdonság besorolások közötti azonosságokról és különbségekről!

10. feladat:

- Bevezetesként magyarázza el a tanulóknak a csoportmunka alábbi szabályait:
 - Diszkrécio
 - Kommentár mentesség
 - Visszacsatolás
 - Partnerség
- Ismétlje át a Johari- ablak modelljéről tanultakat
- Kérje meg a tanulókat a táblázat kitöltésére.

11. feladat:

- Kérje meg a tanulókat a visszacsatolási lap kitöltésére.
- Kezdeményezzen beszélgetést a tanulókkal az önjellemzések és a visszacsatolások közötti azonosságokról és különbségekről!

12. feladat:

- Magyarázza el a tanulóknak, hogy a reális önismeret fontos annak érdekében, hogy rendőrként pontosan felismerjék a másik személy szándékát, reakcióit.
- A reális önismeret egyik feltétele a másoktól érkező visszacsatolás és az állandó önvizsgálat a szükséges változások érdekében.

TANULÁSIRÁNYÍTÓ

1. Önálló munka során a PQ4R módszerrel az aktív önálló szövegtanulás alkalmazásával dolgozza fel a témaköröket:

A személyiség fogalma

A személyiség kialakulását és fejlődését meghatározó tényezők

A PQ4R módszerrel történő tanulást a következő lépések betartásával végezze: 12

- **Preview** = **előzetes áttekintés**, áttekintést nyerni a témakör tartalmáról, a címszavakról, az összefoglalásokról, ezek közlik az első fontos támpontokat és információkat.
- **Question** = **kérdés**, a szöveg tartalmát feltáró kérdések megfogalmazása, melyek a szöveg témáját illetően fogalmazódnak meg és melyek megválaszolása a szövegértést segíti.

12 <http://hu.wikipedia.org/wiki/PQ4R>

- **Read** = **olvasás**, a szöveg részletes és figyelmes elolvasása, az előzetesen feltett kérdések megválaszolása és új kérdések megfogalmazása és a fontos szövegrészek megjelölése.
- **Reflect** = **tükrözés** a feldolgozott információk elmélyítése feltárt témához konkrét példákat keresése.
- **Recite** = **felmondás** ebben a fázisban a szövegre vonatkozó kérdéseket kell megválaszolni, de írásos feljegyzést, jegyzetet nem szabad segítségül használni. A fő gondolatokat a saját szavaival foglalja össze.
- **Review** = **összegzés** az egész szöveget összefoglalása, és a munka eredményének az ismeretanyagukba való beépítése.

2. A szocializáció folyamata

A témakör első feldolgozása pedagógus irányításával a tanórán ajánlott 5 fős tanulócsoportokban a **SZAKÉRTŐI MOZAIK módszer** alkalmazásával 13

Lépések:

- 5 fős tanulócsoportok megalakítása a **KOOPERATÍV PEDAGÓGIÁBAN** alkalmazott csoportalakítási módszerek alkalmazásával 14
- szövegfeldolgozás (A, B, C, D betűjelű tanulók) (önálló olvasás),
- **A: 1. szöveg**, 2.1. A szociális tanulás folyamata (a társas magatartásformák elsajátítása)
- **B: 2. szöveg**, 2.2. A szocializáció zavarai
- **C: 3. szöveg**, 2.3 Szociális szerepek és a szereptanulás folyamata
- **D: 4. szöveg**, 2.4. A rendőri szerep
- **E: 5. szöveg**, 2.5. A Rendőri Hivatás Etikai Kódexe
- szakértői csoportok megalakulása, az azonos témával foglalkozók csoportot alakítanak
- a téma megbeszélése, közös kulcsfogalom kiemelés (vezérfonal)
- tanítás a saját csoportban
- a tanulócsoportok kijelölt tagjai az osztály előtt prezentálnak egy-egy témát.
- a pedagógus visszajelzést ad a tanulócsoportoknak.

A témakör egyéni feldolgozását a tanulók a **PQ4R módszer** alkalmazásával végezzék.

13 Dr Spencer Kagan: Kooperatív tanulás, ÖKONET, Budapest 2004

14 Bacskay Bea, Lénárd Sándor, Rapos Nóra, L. Ritók Nóra, Kooperatív tanulás, oktatási programcsomag a pedagógusképzés számára, Educatio Társadalmi Szolgáltató Közhasznú Társaság, Budapest, 2008,

http://www.educatio.hu/images/download/hefop/project_1/Kooperativ_pcs.pdf

ÖNELLENŐRZŐ FELADATOK

1. feladat

Milyen hatásrendszerek alakítják személyiség fejlődését

2. feladat

Hogyan befolyásolja a fejlődést a család a szocializáció a folyamatában?

3. feladat

Milyen tartalma van a rendőr én-közvetítői és hatósági szerepének?

4. feladat

Milyen magatartási elvárásokat fogalmaz meg a Rendőrség Etikai Kódexe az emberséggel és a felelősséggel kapcsolatban?

Four horizontal lines for writing the answer to the 4th task.

5. feladat

Jellemezze a kifelé forduló személyiségtípus tulajdonságait!

Four horizontal lines for writing the answer to the 5th task.

MEGOLDÁSOK

1. feladat

A személyiség kialakulása, fejlődése két nagy hatásrendszer függvénye. Az elsőbe tartoznak az egyénnel veleszületett genetikai jellemzők az öröklés. A második hatásrendszert a környezeti tényezők alkotják. A genetikai és a környezeti hatások a születéstől kezdődően összefonódnak a személyiség alakulásában.

A személyiségjegyek, így az egész személyiség is állandóan változik az életkörülmények és a nevelés során. A változás a leggyorsabban a gyermekkorban figyelhető meg. Egyes életkori szakaszokban a személyiség újabb sajátosságai nyilvánulnak meg, vagy a meglévő sajátosságok lényeges fejlődést mutatnak, tehát a személyiség fejlődése nem egyenletes, bizonyos időszakokban gyorsabb, máskor lassúbb.

2. feladat

A szocializáció elsődleges színtere az egyén életét közvetlenül befolyásoló környezet a család, ahol a biológiai gondoskodás mellett biztosítják az egyén számára a fejlődés feltételeit. A család normákat épít be az egyénbe és közvetíti az egyén és a társadalom között, miközben mindkét szinten segíti a normák gyakorlását a viselkedésben. Meghatározott magatartási és szerepmintákat közvetít, és azok betartását ellenőrzi, értékeli.

3. feladat

Az én-közvetítői szerep tartalmazza azokat a magatartásokat és személyiségtulajdonságokat, melyeket a társadalom a rendvédelmi szervek tagjaival szemben megfogalmaz, és viszontlátni kíván. Az én bemutatása, az én-kép minél pontosabb közvetítése az emberi kommunikációnak és így a rendvédelmi szerepnek is fontos kérdése. A rendvédelmi munkában a pozitív én-kép közvetítésének a képessége szakmai kérdés, és a rendvédelmi szervek társadalmi megítélése jelentős mértékben függ a tagok pozitív énkép-közvetítő kommunikációs képességétől.

A hatósági, rendfenntartó szerep a hivatásos állományú jogviszony, amely a személyt a társadalmi hierarchia meghatározott szintjére emeli, és az állampolgár köteles például a rendőri akaratnak engedelmeskedni. Ez soha nem jelent egyenrangú viszonyt, hanem egy tipikus alá-fölérendeltségi helyzetet jelent. A pozícióból eredő hatalom akkor tölti be helyesen a szerepét, ha a személyt a szakmai tudása és a személyiségtulajdonságai alkalmassá teszik a feladata ellátására. A hatósági, rendfenntartó szerep forrásai a testületek működését szabályozó törvények.

4. feladat

A rendőr a ráruházott hatalom alkalmazása során megfontolt és mértéktartó, intézkedéseit előítéletektől és indulatoktól mentesen hajtja végre, kerüli a szükségtelen konfliktusok kialakítását. Nem alkalmaz kínzást, könyörtelen, embertelen vagy megalázó bánásmódot és ezt mástól sem tűri el. Empátiával fordul embertársai felé, védelmet és segítséget nyújt a rászorulóknak.

A rendőr szolgálati feladatai végrehajtásáért, döntéseiért jogi, erkölcsi és anyagi értelemben is felelősséggel tartozik. Döntési, cselekvési kötelezettségét mindenkor késedelem nélkül, aktívan vállalja, a felelősséget másra alaptalanul nem hárítja át. Hibás döntései következményeit lehetőségei szerint orvosolja. Tudatában van annak, hogy saját személyén keresztül az egész testület megítéléséért is felelős.

5. feladat

Gyorsan reagáló, szereplésre vágyó, önmagát szívesen megmutató, de sérülékeny. Ingerkereső, kezdeményező, jó társas készségekkel rendelkező, közeledő, barátkozó típus. Vállalkozó kedvű, szereti a változást, keresi a megújulási lehetőségeket. Gyorsan megszokja a meglévőt, és újat keres, ezért nem kitartó. Hajlamos a felszínességre, a kapkodásra. Nem szorongó, illetve legyőzi a szorongásait. Könnyen szólal meg új helyzetekben, jó társalgó, társaságban magára vonja a figyelmet. Jó szervező, a végrehajtás, az aprólékos munka azonban nem az erőssége. Jó érzéke van az emberek meggyőzéséhez.

IRODALOMJEGYZÉK

FELHASZNÁLT IRODALOM

A Magyar Köztársaság Rendőrségének Etikai Kódexét kihirdető közös nyilatkozat, <http://www.police.hu/magyarendorseg/etikaikodex>,

Atkinson: Pszichológia, Osiris Kiadó, Budapest, 1999

BacsKay Bea, Lénárd Sándor, Rapos Nóra, L. Ritók Nóra, Kooperatív tanulás, oktatási programcsomag a pedagógusképzés számára, Educatio Társadalmi Szolgáltató Közhasznú Társaság, Budapest, 2008

Bagdy Emőke: Családi szocializáció és személyiségzavarok, Nemzeti Tankönyvkiadó, 1977

Dr Spencer Kagan: Kooperatív tanulás, ÖKONET, Budapest 2004

Dr. Szabó István: Bevezetés a szociálpszichológiába, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2004

Keményné Dr. Pálffy Katalin, Bevezetés a pszichológiába, Tankönyvkiadó, Budapest, 1989

Kristály M.: Vállalkozás-lélektan, Novorg, Budapest, 1997

Rácz Ferenc: Polihistory, ORFK Tájékoztató, 110/3/2000

Ranschburg Jenő, Szeretet, erkölcs, autonómia, Okker Kiadó Zrt, Budapest, 1998

Rudas János, Delfi Örökösei, Gondolat, Budapest, 1990

szerk. N. Kollár Katalin, Szabó Éva, Pszichológia pedagógusoknak, Osiris Kiadó, Budapest, 2004

AJÁNLOTT IRODALOM

Atkinson: Pszichológia, Osiris Kiadó, Budapest, 1999

Bagdy Emőke: Családi szocializáció és személyiségzavarok, Nemzeti Tankönyvkiadó, 1977,

Keményné Dr. Pálffy Katalin, Bevezetés a pszichológiába, Tankönyvkiadó, Budapest, 1989,

Ranschburg Jenő, Szeretet, erkölcs, autonómia, Okker Kiadó Zrt, Budapest, 1998,

A(z) 0725–06 modul 003–as szakmai tankönyvi tartalomeleme felhasználható az alábbi szakképesítésekhez:

A szakképesítés OKJ azonosító száma:	A szakképesítés megnevezése
52 861 01 0000 00 00	Büntetés–végrehajtási felügyelő I.
52 861 02 0000 00 00	Határrendész
52 861 06 0010 52 01	Határrendészeti–rendőr
52 861 06 0010 52 02	Közrendvédelmi–rendőr

A szakmai tankönyvi tartalomelem feldolgozásához ajánlott óraszám:
20 óra

A kiadvány az Új Magyarország Fejlesztési Terv
TÁMOP 2.2.1 08/1–2008–0002 „A képzés minőségének és tartalmának
fejlesztése” keretében készült.
A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap
társfinanszírozásával valósul meg.

Kiadja a Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet
1085 Budapest, Baross u. 52.
Telefon: (1) 210–1065, Fax: (1) 210–1063

Felelős kiadó:
Nagy László főigazgató